

Autorka: Zuzana Pavlíčková

Od deklarovaneho cieľa ku skutočnému útoku na práva transrodových ľudí na Slovensku

*Prijatím novely zákona o rodnom čísle sa obmedzí právo
na rešpektovanie súkromného života.*

Prijatím novely zákona o rodnom čísle sa Slovensko dostane do rozporu so záväzkami, ktoré mu vyplývajú z čl. 8 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, ktorý garantuje právo na rešpektovanie súkromného života.

Tento týždeň slovenský parlament dostal varovanie od Komisarčky Rady Európy pre ľudské práva Dunji Mijatović, ktorá identifikovala vo [svojom liste](#) niekoľko vážnych nedostatkov v ochrane práv LGBTI+ ľudí na Slovensku. V liste vyjadrila sklamanie z toho, že ani pol roka po bezprecedentnom teroristickom útoku v Teplárni, Slovenská republika nedosiahla žiadny viditeľný pokrok. Naopak - práva LGBTI+ ľudí sú u nás v súčasnosti dokonca viac ohrozené. **Konkrétne sa komisárka obrátila na slovenský parlament v kontexte legislatívneho procesu k návrhu novely zákona č. 301/1995 Z. z. o rodnom čísle, ktorý má byť prerokovaný v druhom čítaní na májovej schôdzi. Komisarčka Rady Európy pre ľudské práva vyzýva poslancov a poslankyne návrh odmietnuť.**

Možnosť zmeny rodného čísla na základe lekárskeho posudku o zmene pohlavia osoby je v zákone o rodnom čísle uzákonená v § 8 ods. 2 písm. b) už od jeho prijatia 14. decembra 1995. Tento paragraf je kľúčovým ustanovením veľmi limitovaného a vágneho právneho rámca upravujúceho právne uznanie rodu (t.j. právnu tranzíciu) v slovenskom právnom poriadku. Navrhovanou novelou sa má však toto ustanovenie upraviť tak, aby sa zmena rodného čísla podmieňovala preukazovaním výsledkov genetického testu potvrdzujúceho, že osobe bolo pri narodení nesprávne určené pohlavie.

Právne uznanie rodu je pritom dôležitým milníkom procesu rodovej tranzície, ktorým sa naplňa právo transrodovej osoby mať umožnené uviesť do súladu svoju vnútornú a vonkajšiu rodovú identitu. Rodovou

Autorka: Zuzana Pavlíčková

identitou sa pritom rozumie hlboký a individuálny spôsob prežívania svojho rodu, ktorý môže ale nemusí zodpovedať pohlaviu pripísanému osobe pri narodení, vrátane osobného vnímania tela a iných telesných prejavov a funkcií a iných rodových prejavov (napr. obliekanie sa, rečový prejav).

Deklarovaným cieľom zmeny právnej úpravy rodného čísla je posilniť právnu istotu a zabezpečiť konformný výklad pojmu pohlavie. Kiežby sa zákonodarca zameral radšej na to, že **v slovenskom právnom poriadku dlhodobo nesprávne používame pojem „zmena pohlavia“**, pričom **v procese tranzície ide o zosúladenie rodovej identity a právne uznanie rodu. Skutočný cieľ predkladanej legislatívy je však na míle vzdialený tomu deklarovanému. Je ním obmedziť právnu tranzíciu a reálne znemožniť trasrdovými ľuďom právne uznanie rodu.** Skutočný zámer sa tento týždeň potvrdil aj na rokovaní o návrhu novely vo Výbore Národnej rady Slovenskej republiky pre verejnú správu a regionálny rozvoj. Na ňom sa rokovalo o pozmeňovacom návrhu k tejto novele, ktorým sa má novelizovať zákon č. 300/1993 Z. z. o mene a priezvisku a upraviť možnosť zmeny mena a priezviska z dôvodu zmeny pohlavia s vynechaním odkazu na zmenu pohlavia. Pozmeňujúci návrh predložil poslanec Jozef Lukáč a na výbore ho v rozprave podporila aj poslankyňa Anna Andrejiová. Obaja sú aj predkladateľmi návrhu novely zákona o rodnom čísle. Nič im teda nebránilo deklarovať svoj úmysel už pri písaní zákona.

Pozmeňovací návrh navrhuje vypustiť zo zákona o mene a priezvisku možnosť zmeniť meno a priezvisko z dôvodu zmeny pohlavia na základe lekárskeho posudku a nahrádza ho možnosťou zmeny mena na základe predloženia lekárskeho potvrdenia. Nie je pri tom špecifikované o aké lekárske potvrdenie ide. Pôvodné ustanovenie pritom spolu s ustanovením o zmene rodného čísla predstavujú gro právneho rámca právneho uznania rodu na Slovensku. V dôvodovej správe odkazujú len na liečbu diagnózy transsexualizmus, ktorá už podľa poslednej revidovanej medzinárodnej klasifikácie chorôb nie je kategorizovaná.

Čo to pre transrodových ľudí reálne znamená? Právna tranzícia je v praxi vyústením alebo posledným štádiom rodovej tranzície, teda zosúladenie vonkajšej a vnútornej rodovej identity transrodového človeka. Na to, aby transrodový človek mohol žiť svoj život v súlade so svojou rodovou identitou je nevyhnutné, aby mal aj v oficiálnych dokumentoch, ktorými napr.

Autorka: Zuzana Pavlíčková

preukazuje svoju totožnosť, zosúladenú rodovú identitu, s ktorou sa identifikuje. Ak novela zákona o rodnom čísle s pozmeňujúcim návrhom prejdú, transrodové osoby aj po ukončení medicínskej tranzície nebudú mať možnosť dať do súladu svoju rodovú identitu pred štátom a vo všetkých situáciách, kde sú odkázaní na preukazovanie identity voči iným osobám a subjektom (napr. už len pri vyplňaní oficiálnych formulárov, kde sa uvádza meno a priezvisko, pri komunikácii s lekármi, pri uchádzaní sa o zamestnanie, pri predkladaní občianskeho preukazu, pri zriaďovaní bankového účtu, pri registrovaní sa na ubytovanie v hoteli a akýchkoľvek obdobných každodenných situáciách) vystavovať sa nútenému vystupovaniu pod menom, priezviskom, ktoré nebude v súlade s úradne zaznamenaným pohlavím a rodným číslom. **To de facto spôsobí nedobrovoľné informovanie o ich transrodovosti v rozpore s právom na rešpektovanie súkromného života, čo potvrdzujú aj rozhodnutia Európskeho súdu pre ľudské práva.**

Dôvodová správa k návrhu zákona zároveň deklaruje, že návrh zákona je v súlade s Ústavou SR, ústavnými zákonmi a ostatnými všeobecne záväznými právnymi predpismi, medzinárodnými zmluvami a inými medzinárodnými dokumentmi, ktorými je Slovenská republika viazaná, ako aj s právom Európskej únie. Týmto vyhlásením zákonodarca deklaruje, že prijatím legislatívy napĺňa svoje medzinárodné záväzky, okrem iného aj v oblasti ochrany a podpory ľudských práv. Nejedná sa o prázdnu právnu floskulu, ktorú majú predkladatelia a prekladateľky zákonov bez ďalšej úvahy kopírovať do dôvodových správ a doložiek zlučiteľnosti k návrhom zákonov. **Katalóg ľudských práv, ktorý sa Slovensko ratifikáciou medzinárodných dohovorov zaviazalo rešpektovať, nie je trhací kalendár. Predstavitelia verejnej moci si nemajú z neho trhať tie záväzky, ktoré sú ochotní rešpektovať a ignorovať tie, ktoré im hodnotovo nie sú blízke.** Deklarovaniu súladu návrhu právneho predpisu s Ústavou SR a medzinárodnými zmluvami by mala predchádzať aj analýza tvorcov a tvorkýň právneho predpisu, či navrhovaná úprava neporušuje ľudské práva. Pri príprave návrhu zákona o rodnom čísle a pozmeňujúceho návrhu k nemu si však jeho tvorcovia túto domácu úlohu nespĺnili. To potvrdzuje aj varovanie Komisarčky Rady Európy pre ľudské práva, podľa ktorej sa **prijatím novely zákona o rodnom čísle, Slovensko dostane do rozporu so záväzkami, ktoré mu vyplývajú z čl. 8 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv**

Autorka: Zuzana Pavlíčková

a základných slobôd, ktorý garantuje právo na rešpektovanie súkromného života.

Deklarovanie súladu s Ústavou SR je tiež len prázdny vyhlásením. Právo na ochranu súkromného života je garantované aj čl. 19 ods. 2 Ústavy SR. V súlade s judikatúrou Ústavného súdu Slovenskej republiky je pri vymedzení pojmu „súkromný život“ potrebné prihliadať na judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva. Ten v prípadoch týkajúcich sa práv transrodových osôb potvrdil, že otázka uznania rodovej identity jednotlivca patrí pod ochranu článku 8 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a potvrdil, že pozitívnym záväzkom vyplývajúcim zmluvným štátom, vrátane Slovenska, je implementovať možnosti na uznanie zmeny rodu, napr. zmenou statusových údajov osoby. **Prijatím novely zákona o rodnom čísle a pozmeňujúceho návrhu k nemu by sa tieto možnosti v Slovenskej republike odstránili porušujúc ich právo na rešpektovanie súkromného života.**

